ATSISKAITYMO UŽ IŠDUOTUS LEIDIMUS ATLIKTI ARCHEOLOGINIUS TYRIMUS BENDRIEJI REIKALAVIMAI

1. Atsiskaitymo už išduotus leidimus atlikti archeologinius tyrimus bendrieji reikalavimai (toliau – bendrieji reikalavimai) reglamentuoja Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriui (toliau – LII AS) pateikiamų svarstyti mokslinėse ataskaitose esamų duomenų minimumą. Mokslinius reikalavimus į amžiną saugojimą atiduodamoms archeologinių tyrimų ataskaitoms apsprendžia šių ataskaitų kaip unikalaus mokslo šaltinio pobūdis, susiklosčiusios atsiskaitymo už archeologinius tyrimus tradicijos, archeologinių tyrimų metodika ir galiojantys Lietuvos Respublikos kultūros vertybių apsaugos įstatymai bei kiti juridiniai dokumentai.

2. Bendrieji reikalavimai taikomi atsiskaitant su LII AS už visus pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių archeologijos tyrimų leidimų išdavimo tvarką išduotus leidimus archeologijos mokslo aspektu.

3. LII AS archeologijos mokslo aspektu atsiskaitoma pateikiant mokslines ataskaitas bei informacijas už visas tyrinėtas archeologijos vertybes.

4. Ataskaita (ataskaitos) už visus archeologinius tyrinėjimus ir žvalgymus per metus parengiama mažiausiai 3 mašinraščio (kompiuterinio teksto) egzemplioriais lietuvių kalba, pridedant reikalingą grafinę medžiagą: planus, pjūvius, piešinius bei fotonuotraukas (fotonegatyvų sąrašą). Grafinė medžiaga ir fotonuotraukos nuorodomis susiejamos su tekstine dalimi. Vienas įrištas ataskaitos egzempliorius pateikiamas LII AS, antras – muziejui, kuriame saugomi radiniai, trečias – Kultūros vertybių apsaugos departamentui. Ataskaitos vienetų pagal tyrinėtus objektus ar tomų skaičių vienam objektui nustato pats tyrinėtojas.

5. Tyrinėjimų vadovas yra ataskaitos autorius. Jeigu tam tikrą jos dalį parašė kiti asmenys, tai turi būti nurodyta ataskaitos įvade. Tyrinėjimų

aprašymą parengia tyrinėjimų vadovas, išskyrus atvejus, kai pagal vieną leidimą dirba archeologų grupė. Tuomet bendra ataskaita gali būti sudaroma iš atskirų archeologų – perkasų vadovų ataskaitų. Visi ataskaitoje pateikiami duomenys turi būti autorizuoti, nurodant kas braižė, piešė, fotografavo, konservavo, restauravo, darė analizes, rašė atskiras teksto dalis.

6. Ataskaita susideda iš įvado, tyrinėjamo paminklo išorės aprašymo (pirmaisiais tyrinėjimo metais) (14 punktas taikomas kaip naujai surastiems ar neaprašytiems paminklams), tyrinėjimų aprašymo, išvadų, radinių sąrašo, analizių duomenų (jeigu tokios daromos). Ataskaitos tituliniame lape būtinai nurodoma ataskaitos autoriaus pavardė, vietovės, kur tyrinėjama, pavadinimas bei tyrinėjimo metai. Viršelyje ir tituliniame lape pateiktas ataskaitos pavadinimas turi būti vienodas.

7. Grafinėje medžiagoje pateikiami: tyrinėjamo objekto planas (pageidautina su horizontalėmis kas 1 m) su pažymėtomis ir su pastoviais taškiniais orientyrais susietomis perkasų ir šurfų vietomis (tarp jų ir ankstesnių tyrinėjimų, jeigu išlikusi medžiaga leidžia tai padaryti); perkasų planai M 1:20 (daugiasluoksnėse gyvenvietėse, pylimuose ar kituose paminkluose – atskiras planas kiekvienam sluoksniui, išskyrus sluoksnius, neturinčius archeologinių radinių, arba sluoksnius su pavieniais radiniais); perkasų sienų pjūviai (paminklams su kultūriniu sluoksniu); kiti pjūviai (perkasų planuose nurodant šių pjūvių vietą); atskirų statinių, kapų ar kitų uždarų kompleksų planai. Pateikiami visų individualių radinių piešiniai (jeigu iš jų du ar daugiau identiški, pakanka nupiešti vieną), charakteringos masinės medžiagos pavyzdžiai. Masinės kartotinės medžiagos piešinius gali atstoti nuorodos į tokios medžiagos katalogus ar publikuotus piešinius. Sveiki ar atkurti beveik sveiki daiktai piešiami visi. Jeigu radiniai tyrinėjimų metu atiduodami konservuoti, jų piešiniai pateikiami pasibaigus konservavimo darbams atskiroje ataskaitoje ar pridedant prie kitų metų ataskaitų. Visa grafinė medžiaga pateikiama su linijiniu masteliu. Radinių piešinius gali pakeisti kokybiškos (ryškios) fotonuotraukos su linijiniu masteliu, vaizduojančios daiktus ne mažesniu negu pusė jų natūralaus dydžio (daiktams iki 20 cm dydžio). Sutartiniai ženklai ataskaitoje turi

būti vienodi ir paaiškinti.

8. Ataskaitai būtinos nuotraukos, užfiksavusios radinius ir kitokius tyrinėjimų mate atidengtus objektus, kurie negrįžtamai sunyko nespėjus jų užfiksuoti grafiškai (subyrėjimas, užgriuvimas, pagrobimas ir kitoks praradimas).

9. Ataskaitos įvade nurodomas paminklo sąrašinis numeris, kas ir kada šį paminklą tyrinėjo anksčiau, kokie šių tyrimų rezultatai, kur saugomi ankstesnių tyrinėjimų radiniai, ataskaitos, kur publikuota medžiaga (pateikiamos nuorodos į pagrindinius straipsnius). Jeigu tas pats paminklas tyrinėjamas antrus ir daugiau metų, charakterizuojant ankstesnius tyrinėjimus, pakanka nurodyti ankstesnių metų tyrinėjimų ataskaitas. Senamiesčių tyrinėjimų ataskaitose nurodomas senamiesčio kvartalas, ankstesnių tyrinėjimų duomenys tyrinėjamame sklype bei gretimuose (po vieną iš kiekvienos pusės, įskaitant ir kitą gatvės pusę) sklypuose (posesijose). Įvade taip pat pažymima ekspedicijos sudėtis, tyrinėjimų laikas ir tikslas.

10. Tyrinėjimai aprašomi eilės tvarka pagal perkasas, gylius (sluoksnius), kvadratus, pradedant nuo perkasos paviršiaus aprašymo: augalija, statiniai, suardymai, nuolydis ir kt. Perkasas skirstant kvadratais, jų sienelės žymimos skaičiais ir raidėmis. Perkasų, statinių, duobių, kapų, židinių, radinių, stulpaviečių numeracijos tęstinės. XIV – XVII a. senamiesčiuose bei šalia bažnyčių esančiose palaidojimų vietose perkasos numeruojamos kiekvienais metais nuo vieneto, nurodant tyrinėjimų metus. Bažnyčių vidus ir šventorius (bažnyčios aplinka) laikoma vienu laidojimo kompleksu ir perkasų bei kapų numeracija turi būti tęstinė. Nurodoma perkasų orientacija, dydis, atstumas nuo ryškių išorinių orientyrų, kvadratų dydis ir numeracija bei tyrinėjimo būdas. Aprašant statinių liekanas, pažymimi jų matmenys (tarp jų atskirų statinių dalių). Nurodomi duobių, židinių ir stulpaviečių skersmuo, gylis, užpildymas, pjūvio forma. Aprašant kapus, pažymimas kapų duobės išryškėjimo gylis, jos forma, dydis, orientacija, kapo gylis nuo žemės paviršiaus, griaučių padėtis, ilgis, rankų padėtis, karsto matmenys (jeigu išlikusios jo liekanos), įkapių išdėstymas. Reikia nurodyti degintinio kapo storį (privalomi degintinių kapų pjūviai). Aprašant pilkapių tyrinėjimus, pažymima sampilo struktūra, degėsių, akmenų, duobių, griovių,

kapų vieta, gylis ir matmenys (esant daug akmenų, nurodomi ekstremalūs ir būdingiausi dydžiai), atskirų radinių vieta ir gylis. Aprašant pylimus, nurodomas atidengtų ankstesnių pylimų aukštis ir plotis ties pagrindu, žemė, iš kurios supilti pylimai, medinių ar kitokių įtvirtinimų vietos. Reikia aprašyti uždarų kompleksų daiktų išsidėstymą vienas kito atžvilgiu, jų orientaciją. Aprašant architektūrines detales, nurodoma, su kokiu sluoksniu jos susijusios, sumūrytų plytų (akmenų) dydžiai, mūrijimo technika, tinkavimo žymės, griuvenų storis, sudėtis. Pjūviai aprašomi pažymint sluoksnių eilės seką ir storį, taip pat įžemio gylį bei rūšį.

11. Ataskaitos išvadose nurodomas bendras ištirtas plotas (pilkapių skaičius), kultūrinio sluoksnio storis (kapų skaičius), tyrinėtos vietos (kapų) chronologija. Kartu pažymima, kam atiduoti radiniai, grafinės medžiagos originalai bei fotonegatyvai. Šią medžiagą tyrinėtojas privalo atiduoti įstaigoms, galinčioms garantuoti jų saugojimą.

12. Ataskaitos radinių sąraše atskirai aprašomas kiekvienas individualus radinys, pradžioje nurodant daikto pavadinimą, toliau – medžiagą, iš kurios jis pagamintas, pagrindinius matmenis, radimo vietą. Radinių sąrašo numeracija ištisinė visai medžiagai ir tęstinė. Identiški radiniai bei masinė medžiaga gali būti apibendrintai aprašomi laisvai pasirinkta forma (pageidautinos lentelės), pažymint tuos pačius duomenis, kaip ir individualiems radiniams. Darant masinės medžiagos atranką, ataskaitoje nurodomi atrankos kriterijai, o bendrajame plane pažymima vieta, kur užkasta atrinkta medžiaga. Pateikiama atrinktos masinės medžiagos bendra charakteristika.

13. Fotonegatyvų sąraše nurodomas negatyvo inventorinis numeris, koks objektas fotografuotas bei kas iš kurios pusės fotografavo.

14. Archeologijos paminklų žvalgymo ataskaitoje pateikiami surinkti apie paminklą duomenys, tarp jų ir šurfavimo bei atodangų valymo medžiaga (aprašoma pagal 10 punktą atodangą laikant pjūviu). Naujai surastiems ir neaprašytiems paminklams papildomai būtina nurodyti paminklo geografinę situaciją, dydį, virš žemės matomas jo dalis, taip pat matmenis, apardymus, chronologiją, rekomenduojamas apsaugos priemones. Jeigu paminklas žinomas, nurodomi šaltiniai ir literatūra, kur jis minimas (jeigu jų daug – nurodomi informatyviausi).

15. Tyrinėtose vietose neradus archeologiškai vertingos medžiagos (iki XIX a.), kastas vietas būtina pažymėti bendrame plane, tyrinėjimų aprašyme nurodant žemės sluoksnių susiklostymą, įžemio rūšį bei jo slūgsojimo gylį.

16. Atskira atsiskaitymo už vykdytus archeologinius tyrimus forma yra kasmet LII AS pateikiamos trumpos informacijos apie archeologinių tyrinėjimų rezultatus bei kas antri (neporiniai) metai pateikiama išsamesnė informacija už dvejų paskutinių metų kasinėjimus tęstiniam leidiniui "Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje". Kasmetinėse trumpose informacijose nurodomas tyrinėto objekto pavadinimas, adresas, ištirto ploto dydis, tyrinėtos vietos chronologija. Leidiniui "Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje" išsamesnė informacija pateikiama pagal šio leidinio reikalavimus. Abi informacijos pateikiamos iki kiekvienų metų gruodžio 1 dienos. Šių duomenų nepateikę tyrinėtojai LII AS vertinami kaip neturintys elementaraus pasiruošimo tyrinėti archeologines vertybes.

17. Bendruosius reikalavimus atitinkančios ataskaitos ir informacijos yra pagrindas LII užpildyti kitų metų tyrinėjimams prašomo Leidimo tyrėjo praktinės veiklos įvertinimo dalį.

18. Bendrieji reikalavimai reglamentuoja mokslinėse archeologijos tyrimų ataskaitose pateikiamų duomenų minimumą, todėl pageidautinos išsamesnės ataskaitos. Papildomų duomenų kiekis ir gausumas priklauso nuo tyrinėtojo bei jo taikomos archeologinių tyrimų metodikos. Šie bendrieji reikalavimai gali keistis, keičiantis archeologijos vertybių tyrinėjimo darbus reglamentuojantiems įstatymams bei poįstatyminiams aktams, taip pat tobulėjant archeologijos tyrimų metodikai.

Apsvarstyta ir priimta Archeologijos skyriaus posėdyje
1996 m. sausio 17 d.
Priimta Lietuvos istorijos instituto Taryboje
1996 m. vasario 1 d.